

УДК 378

МАЗУР В.М.

м. Миколаїв, Україна

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Володіння комп'ютерними технологіями та використання особистістю інформаційних ресурсів є сьогодні стратегічним завданням освіти. Особлива роль в цьому належить вищій школі, яка має формувати висококваліфікованих фахівців. Формування інформаційної культури особистості майбутнього фахівця-педагога, передбачає розвиток таких її складових як світоглядної, загальної професійної культури, культури мислення, мовлення, спілкування та взаємин з іншими людьми, культури організації професійної діяльності.

Ключові слова: комп'ютерні технології, комп'ютерна грамотність, компетентність, інформаційна культура.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні ми спостерігаємо глобальні зміни у перебігу громадських та культурно-цивілізаційних процесів. Вперше в історії людства динаміка змін ідей і речей матеріального світу набагато випереджає зміну поколінь людей. Йде перехід до науково-інформаційних технологій. У такій ситуації рівень розвитку особистості, здатної до інновацій, самовдосконалення, стає першочерговим завданням системи освіти, а рівень інноваційних можливостей людини визначає конкурентоспроможність як окремого фахівця, так і держави в цілому.

Основною метою державної політики в галузі освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного учня. У зв'язку з цим пріоритетними напрямками державної політики щодо вищої освіти є:

- особистісна орієнтація вищої освіти;
- формування національних і загальнолюдських цінностей;
- створення рівних умов та можливостей отримання вищої освіти;
- підвищення якості освіти, оновлення її змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу;
- впровадження освітніх інновацій та інформаційних технологій;
- розвиток освіти як відкритої державно-суспільної системи;
- інтеграція вітчизняної вищої школи в європейський і світовий освітній простір.

Аналіз досліджень за проблемою. Сучасні загальноцивілізаційні тенденції розвитку здійснюють вплив на реформування системи освіти, що передбачає: – перехід до динамічної ступеневої системи підготовки фахівців, що дасть можливість задовольнити можливості особистості в здобутті певного освітнього та кваліфікаційного рівня по бажаному напрямку у відповідності з її здібностями, а також забезпечити її мобільність на ринку праці, – формування мережі вищих навчальних закладів, які за формами, програмами, термінами навчання і джерелами фінансування задовольняли б інтереси особистості, а також потреби держави; – підви-

щення образотворчого і культурного рівня суспільства, створення умов для освіти протягом усього життя; – інтеграція вищої освіти України в міжнародний освітньо-наукове співтовариство.

Основна мета статті розглянути проблему формування інформаційної культури особистості майбутнього фахівця-педагога як складової частини загальної культури, орієнтованої на інформаційне забезпечення людської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтеграція України в світове співтовариство передбачає, поряд з іншим, переорієнтацію вищих навчальних закладів на якісну підготовку фахівців, формування соціально активної, інтелектуально розвиненої особистості, психологічно готової до використання сучасних комп'ютерних технологій у професійній діяльності.

Упровадження сучасних комп'ютерних технологій в діяльність фахівців різних галузей, висока динаміка змін змісту та кола їх службових функцій висувають більш високі вимоги до розвитку освітніх, професійно-кваліфікаційних, індивідуально-психологічних якостей випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ), формування у них високої психологічної готовності до використання сучасних комп'ютерних технологій під час виконання професійних обов'язків.

Формування культури особистості майбутнього фахівця-педагога, передбачає розвиток таких її складових як світоглядної, загальної професійної культури, культури мислення, мовлення, спілкування та взаємин з іншими людьми, культури організації професійної діяльності тощо. Проте педагоги вищої школи не завжди приділяють належну увагу іншим складовим культури особистості, які зумовлені значною мірою змінами суспільного життя, насамперед, в інформаційній культурі. Сьогодні вони, як ніхто інші, повинні усвідомлювати зміни, що відбулися та відбуваються внаслідок інформатизації суспільства і нові вимоги, які ставляться до особистос-

ті, до її якостей. Формується нова культура суспільства – інформаційна культура. Процеси інформатизації примушують нас дивитися на світ новими очима, що потребує формування нового погляду, формування комп'ютерної грамотності та комп'ютерної культури, зміни самого мислення як елементу загальної культури людини. Можна стверджувати, що “інформаційна культура” містить у собі, як свою складову, ще й “комп'ютерну культуру”, що проявляється через “комп'ютерну грамотність”, новий спосіб мислення тощо. Зміст поняття “комп'ютерна культура” багатоаспектний. В окремих працях дослідників вказується на те, що останнім часом “... почали писати про створення особливої комп'ютерної культури, пропагувати її. Маються на увазі електронні бібліотеки, машинна графіка, електронна музика, вірші, написані ЕОМ тощо” [1, с. 109]. Окремі дослідники наголошують на виникненні передусім у духовній культурі особливих продуктів застосування інформаційних технологій, так званої “бліп”-культури. Бліпи інформації – це оголошення, команди, уривки новин, які не узгоджуються зі звичними схемами. Нові образи та уявлення не класифікуються, не вкладаються в старі категорії. Сьогодні відкрита тенденція щодо ущільнення інформаційного обміну між людьми.

Опанування особистістю інформацією в будь-якому обсязі має не лише значення становлення її світобачення, але є визнаною характеристикою духовної культури особистості; має безпосередній зв'язок зі знаннями та навичками, необхідними сучасній людині. Сама діяльність в інформаційному середовищі породжує чималу кількість питань, які спершу сприймаються як нерозв'язані суперечності. Одна з них, полягає “у нерозв'язаному протиріччі між спроможністю людства продукувати інформацію та можливістю її використовувати”. Окрім того, варта уваги типовість ситуації, коли дуже якісною технологією обробляється неякісна, неадекватна соціальним процесам і потребам інформація тощо.

Для фахівця з вищою освітою, особистості сучасного інформаційного суспільства необхідно обґрунтувати об'єм необхідних знань, навичок з інформатики [2, с. 13]. Вища освіта повинна сприяти реалізації нових потреб суспільства, які визначаються, поряд з іншим, кількістю інформації, яку люди здатні передавати, обробляти та відтворювати. А тому оволодіння КТ та використання особистістю інформаційних ресурсів є сьогодні стратегічним завданням освіти. Особлива роль в цьому належить вищій школі, яка має формувати висококваліфікованих фахівців.

Для майбутнього педагога комп'ютерні технології є потужним інструментом, засобом

здійснення своєї професійної діяльності. Ці засоби стали сьогодні на практиці необхідними компонентами професійної діяльності. Відповідно, вміння працювати з такими засобами фактично є регламентованим стандартом освіти спеціалістів.

Важливою умовою засвоєння КТ педагогами є можливість використання великих електронних ресурсів, представлених в Інтернет, глобальних і локальних комп'ютерних мережах, електронних бібліотеках, електронних словниках, енциклопедіях, телеконференціях, семінарах тощо. Педагог для цього повинен володіти не лише базовими знаннями, наданими в електронному вигляді, але й уміти орієнтуватися в глобальному інформаційному просторі, здійснювати в ньому пошук і відбір необхідної інформації, робити потрібні операції з файлами і т.п.

За нашими спостереженнями встановлено, що значна частина викладачів ВНЗ, не є фахівцями в сфері інформаційних технологій, має недостатній рівень розвитку інформаційної культури. Саме тому, в таких умовах їм важко забезпечувати адекватний сучасним вимогам рівень інформатизації навчального процесу, а викладачам кафедр педагогіки – формувати необхідну психологічну готовність студентів до використання КТ у майбутній професійній діяльності.

Виходячи з існуючих проблем у підготовці майбутніх педагогів, основними напрямками підвищення рівня їх комп'ютерної підготовленості мають стати:

- використання в навчальному процесі сучасних комп'ютерних технологій;
- створення умов, сучасних комунікацій і телекомунікацій для вільного доступу студентів в локальний та глобальний інформаційний простір;
- включення в склад навчальних дисциплін курсів інформаційних і комп'ютерних технологій, як базових, так і спеціалізованих;
- широке використання сучасних інформаційних технологій в самостійній роботі студентів, як під час навчальних занять, так і під час проходження практики;
- підвищення інформаційної культури викладачів ВНЗ.

Виходячи з цього, сьогодні потрібна ґрунтовна підготовка студентів з інформатики, з нових комп'ютерних технологій, формування у них високого рівня психологічної готовності до їх використання у професійній діяльності.

В науці і практиці широко використовується поняття “інформаційне суспільство”, під яким розуміють таке суспільство, в усіх сферах життєдіяльності якого застосовують засоби нових інформаційних технологій як знаряддя інтелектуальної праці, які дають

можливість своєчасно одержувати і опрацювати потрібну інформацію, моделювати реальні і прогнозувати майбутні події, процеси, явища, управляти виробництвом, інтенсифікувати навчальний процес і т.п. [3, с. 3].

Держава, суспільство ставить перед вищими навчальними закладами завдання із підготовки висококваліфікованих спеціалістів з відповідною інформаційною культурою. «Інформаційна культура може розглядатися як складова частина загальної культури, орієнтована на інформаційне забезпечення людської діяльності. Інформаційна культура відображає досягнуті рівні організації інформаційних процесів та ефективності створення, збирання, зберігання, опрацювання, подання і використання інформації, що забезпечує цілісне бачення світу, його моделювання, передбачення результатів рішень, які приймаються людиною» [4, с. 30].

У навчальних планах підготовки педагогів на рівні бакалавра, спеціаліста, магістра є цикл дисциплін, що пов'язані з освоєнням комп'ютерної техніки і, які у студентів повинні сформувати основні компоненти інформаційної культури загальнонаукового характеру:

- усвідомлення сутності інформації та інформаційних процесів, їх ролі в пізнанні навколишньої дійсності, в творчій діяльності людини, в управлінні соціальними процесами, в забезпеченні між ними зв'язку;
- вияснення сутності проблем передачі, оцінювання і вимірювання різної інформації, її сприймання і уявлення сутності формалізації суджень, зв'язку між змістом та формою, ролі інформаційного моделювання в сучасному суспільстві;
- здатність добирати і формулювати мету, здійснювати постановку задач, висувати гіпотезу, будувати інформаційні моделі психологічних процесів та явищ, аналізувати їх за допомогою комп'ютерної техніки та інтерпретувати отримані результати;
- уміння добирати послідовність операцій і дій у професійній діяльності, розробляти програми спостереження, експерименту;
- майстерне володіння комп'ютером як знаряддям праці, системами опрацювання текстової, числової і графічної інформації, базами даних і знань, предметно-орієнтованими прикладними системами, системами телекомунікацій;
- усвідомлення сутності штучного інтелекту;
- здатність адекватно формалізувати наявні у людини знання і адекватно інтерпретувати їх.

Варто зазначити, що сучасні випускники вищих навчальних закладів освіти повинні уміти: адаптуватися до різних умов професійної діяльності, життєвих ситуацій, самостійно здобувати необхідні знання, вміло їх застосовувати для вирішення різноманітних

проблем; уміти бачити проблеми, які виникають в реальній дійсності та шукати шляхи їх вирішення, критично мислити, використовувати сучасні інформаційні технології; чітко усвідомлювати де і яким чином можна застосувати здобуті ними знання; бути здатними творчо, нестандартно мислити, продукувати нові ідеї, думки; вміти вдосконалювати свій професійний та культурний рівень.

Дотепер ні в теорії, ні в практиці не вироблено єдиного підходу до визначення сутності і змісту поняття, що дозволяло б досить чітко охарактеризувати необхідний і достатній рівень готовності випускників вищої школи до застосування засобів нових інформаційних технологій. Так, більшість вчених, вважають, що поняттям, яке характеризує цей рівень, є «комп'ютерна грамотність». На їхню думку, знання особистістю принципів роботи пристрою і можливостей комп'ютера й уміння застосовувати його на практиці свідчить про сформованість комп'ютерної грамотності.

Вчені відзначають, що в даний час у молоді необхідно сформувати, насамперед, інформаційну грамотність, тобто уміння швидко знаходити потрібні дані і використовувати їх у своїй діяльності. У зміст інформаційної грамотності вони включають уміння, що пов'язані з обробкою інформації за допомогою комп'ютера.

В особистості повинна бути сформована психологічна готовність до використання у професійній діяльності комп'ютерних технологій: до одержання, перетворення, зберігання, передавання професійно важливої інформації за допомогою комп'ютерів і ліній зв'язку; уміння грамотно і швидко знаходити потрібні дані, здатність використовувати потрібну інформацію, наявність потреби в постійній самоосвіті, сукупність знань, умінь і навичок, оволодіння якими дозволить застосовувати комп'ютерні технології в практичній діяльності.

Порівняльний аналіз наукових робіт дозволяє зробити висновок про те, що на сьогоднішній день існує ряд концептуальних підходів до осмислення сутності феномена інформаційної культури особистості. Основними серед яких, є: технологічний, імперативний, гуманістичний, культурологічний, аксіологічний і креативний підхід.

А.А. Бочкін і В.Я. Рад [5] трактують сутність інформаційної культури особистості з позицій імперативного підходу. На їхню думку, інформаційна культура виявляється в засвоєнні людиною регулятивних норм інформаційного суспільства і дотриманні правил поведінки в людино-машинних системах. А.А. Бочкін розглядає сутність інформаційної культури особистості, в контексті загальнолюдських цінностей. Він відзначає, що за-

повіді, століттями регулюючи поведінку людини, не втрачають свого значення в умовах використання комп'ютера і здобувають наступне наповнення "Не убий чужу інформацію випадково або навмисне. Не укради чужу програму або дані. Не сотвори собі кумира, що означає відмовлення від комп'ютерного фанатизму..., спроб звуження реального світу до комп'ютерного середовища".

Розгляд інформаційної культури як "міри людини", ступеня її наближення до ідеалу характерно для гуманістичного підходу. Зокрема, інформаційна культура відбиває ступінь оволодіння особистістю інформацією і рівень сформованості умінь з її збору, збереження і використання в різних сферах діяльності.

Представлення інформаційної культури як сукупності засвоєних і створюваних особистістю цінностей характерно для аксіологічного підходу, для якого інформаційна культура – це соціально значимий спосіб життєдіяльності особистості в інформаційному середовищі, що забезпечує найбільш повну реалізацію її здібностей, потреб і прагнень.

В основі креативного підходу до розкриття сутності культури лежить розуміння її як діяльності, пов'язаної з напруженим творчим актом.

Висновки. Отже, уміння використовувати інформацію і засоби нових інформаційних технологій з метою оптимізації творчої діяльності характеризують інформаційну культуру особистості.

Література

1. Сухина В.Ф. Человек в мире информации. – М.: Радио и связь.–112 с.
2. Шолохович В.Ф. Информационные технологии обучения // Информатика и образование.–1998. – № 2. – С.5–13.
3. Жалдак М.І., Рамський Ю.С. До концепції шкільної освіти з інформатики // Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання: Зб.наук.праць / Редкол. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова.- Випуск 3.-2001.-С.3–8.
4. Морзе Н.В. Методика навчання інформатики: Навч.посіб.: У 4 ч. / За ред. акад. М.І. Жалдака. – К.: Навчальна книга, 2003.-Ч.1:Загальна методика навчання інформатики.-254 с.
5. Бочкин А.А. Особенности субъективных представлений о работе с компьютером у разных категорий пользователя//Вестн.Моск.ун-та. Сер.14. Психология.-2000. – № 3. –С. 82–93.

МАЗУР В. М.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ У БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ

Владение компьютерными технологиями и использование личностью информационных ресурсов является сегодня стратегической задачей образования. Особая роль в этом принадлежит высшей школе, которая должна формировать высококвалифицированных специалистов. Формирование информационной культуры личности будущего специалиста-педагога, предусматривает развитие таких ее составляющих как мировоззренческой, общей профессиональной культуры, культуры мышления, речи, общения и взаимоотношений с другими людьми, культуры организации профессиональной деятельности.

Ключевые слова: компьютерные технологии, компьютерная грамотность, компетентность, информационная культура

VALENTINA MAZUR

CREATING THE INFORMATIONAL CULTURE AMONG PROSPECTIVE TEACHERS

Computer technology skills and use of information resources by an individual is a strategic task of education today. Special role in this belongs to higher school, which has to form highly skilled professionals. Creating informational culture of a prospective teacher provides for the development of the competences such as a world outlook, common professional culture, culture of thinking, speaking, communication and relationships with other people and culture of professional activity.

Key words: computer technology, computer literacy, competence, information culture.